

Seveda tega nobeden ne ve, kedaj da se popolnoma umiri zemlja. Rahlejša tresenja se po nekaterih potresih čutijo še cele mesece, seveda to zlasti v vulkaničnih deželah. V Ljubljani pa upamo, da se zemlja poprej umiri, ker naše mesto je oddaljeno od ognjenikov.

Končujemo svoj članek z željo, da se vsestransko vse stori, da se pomaga ponesrečenim krajem, hvaležnost prebivalstva bo vsem zagotovljena, kateri se ga spominjajo.

Vsa Slovenija pomagaj Ljubljani!

Slepe prirodne moči, ki snujejo po svojih večnih nepremakljivih „zakonih“, a se pri tem prav nič ne menijo za to, je li njihovo gibanje in delovanje človeku in temu, kar si je on v potu svojega obraza, z naporom vseh svojih duševnih sil ustvaril, v prid ali v usodepolen kvar — te brezčutne in krute prirodne moči razrušile so v par trenutkih malo ne do cela našo belo Ljubljano ...

Čitajočim poročila o opustošenju, ki ga je prozročil v tem našem mestu potres, ježijo se nam lasje, a na oči nam silijo solze. Tisoč in tisoč ljudij trpi — a trpi popolnoma po nedolžnem. V tem tiči veliki tragični moment.

Ob velikih katastrofah padejo često tiste pregraje, ki ločijo sovražno nasproti stoječe si stranke in sosedne narode. To se je potrdilo tudi v našem slučaju. Ljubljano pomilujejo vsi narodi, ki so zvedeli o njeni nesreči in ne samo naši vrli bratje Čehi in Hrvati, tudi dunajski Nemci obljubili so ji že dejansko pomoč. Humaniteta je pač krasna čednost in pravo krščanstvo.

In sedaj, ko naši Ljubljani prihaja na pomoč naš presvetli vladar sam, ko ji prihajajo na pomoč slovanski bratje naši na severi in na jugu, ko ji pomagati hočejo tudi drugi narodi naše države — ali bomo mi Slovenci sami roke križem držali?

Vsa Slovenija pomagaj Ljubljani!

Ljubljana je slovenskemu narodu več, nego kateri si bodi drug kraj na ozemlju njegovem. Kar je Čehom zlata Praga, Hrvatom Zagreb, Srbom Belgrad, Bolgarom Sredec in Rusom Moskva, to je nam Ljubljana. Ni sicer glavno mesto avstrijske kronovine obsegajoče ves slovenski narod, a je vendar naša narodna in kulturna metropola! Največje slovensko mesto je in zajedno najbolj slovensko. V tem mestu se čuti Slovenec, naj pride iz katere pokrajine koli, najbolj mej svojimi. Tu je naše slovensko gledališče, Slovenska Matica, Glasbena Matica, tukaj je največ slovenskih učilišč, tukaj je naš narodni muzej, tukaj izhajajo za vso Slovenijo merodajni politični listi, tukaj je središče slovenske književnosti, znanstvene in beletristične, tukaj ima stati višja dekliška šola itd. Ljubljana je kristalizišče slovenstva. In temu našemu kulturnemu in narodnemu središču preti poguba.

Rojaki! Nesreča, ki je zadela Ljubljano, zadela je ob jednom torej ves narod slovenski.

Dolžnost krščanska veže ves narod, čast njegova to vелеva in nujna potreba je, da se po vsej Sloveniji začne pomožna akcija za Ljubljano.

Ukaz, da se bode po vseh farnih cerkvah pobiralo za Ljubljano, pričakuje se od oblastij vsak dan; privatno pomožno akcijo pa ukazuje ljubezen.

Naj bi pač tudi ne bilo nikjer na slovenski zemlji slovenske posojilnice ali hranilnice, ki ne bi pomagala po svojih močeh s kakim zneskom Ljubljani!

Tudi občinski in okrajni zastopi, ki sami niso nič prizadeti po potresu, naj bi se z dejansko pomočjo spominjali Ljubljanec.

Pokažimo zjedinjeno Slovenijo našim sosedom sedaj tudi v dejanski ljubezni do našega narodnega središča.

Vsa Slovenija pomagaj Ljubljani!

A. Aškerc.

Politični pregled.

Državni zbor se je zopet sešel v torek. V prvi seji so poslanci grof Hohenwart, grof Kuenburg in vitez Zaleski predlagali, da se vlada pozivlje, naj takoj začne poizvedovanja o škodi, katero je prouzročil potres dne 14. t. m. in sledeče dni na Kranjskem zlasti v Ljubljani, in v nekaterih krajih na Dolenjem Štajarskem in na podlagi tega začne obširno akcijo ter zahteva potrebnih sredstev še v tem zasedanju. Poslanec baron Schwegel je predlagal: Vlada se pozivlje: naj čim prej predloži načrt zakona, s katerim se 1.) dovoli 25letno oproščenje davkov vsem novim poslopjem in prezidanim poslopjem v Ljubljani, ki se postavijo v Ljubljani in v drugih krajih na mesto vsled potresa podrlih poslopij, 2.) vsem tistim poslopjem v Ljubljani in okolici, katera je pa poškodoval potres, pa jih je vendar moč popraviti, ne da bi se podrla, se odpusti deželno knežji hišnonajemniški in hišnorazredni davek za prihodnja tri četrletja tekočega leta, v bodoče naj se pa jim dovoli znižanje davkov, oziroma podaljša oproščenje, če to gre. To predlogo zagovarjali so poslanci vseh strank. Izmej slovenskih so govorili grof Hohenwart, Klun, dr. Ferjančič in Vošnjak. Posebno gorko je podporo Ljubljani priporočal dr. Russ, rojen Ljubljančan. Sam je bil prišel v Ljubljano in se prepričal, da bode treba blizu polovico hiš podreti. Predlogi so se seveda jednoglasno vsprejeli. Minister Bacpuhem je obljubil, da bode vlada vse storila, kar bode mogoče.

Obrtnija.

Stavbe po potresu.

Zagreb se je po velikem potresu pred petnajstimi leti bil ves popravil in oziroma na novo sezidal. Pri grajenju stavb se je pa že oziralo na to, da bi jim kak nov potres preveč ne škodoval. Potres velikonočne praznike letos se je čutil tudi v Zagrebu in je pokazal, v koliko se je novo grajenje obneslo.

Neki zagrebški list je porabil to priliko, da se je obrnil do raznih stavbenih mojstrov, da se na podlagi izkušnje izreko, kako se mora zidati, da navadni potres stavbam ne škoduje in če grajenje v Zagrebu zadošča tej nalogi. Ker so izjave stavbenih mojstrov tudi za Ljubljano neke važnosti, hočemo ob kratkem objaviti te izjave stavbarjev.

Stavbenik stolne cerkve Bollé se je izjavil, da so dobre stavbe tako zidane, kot se sedaj zida v Zagrebu,

ako se pri grajenji preveč ne štedi in napravijo potrebne vezi in oklepi. Tudi močnejšemu valovitemu potresu se upirajo taka poslopja. Pač je pa dvomljivo, če bi stavbe prenašale najhujše navpične sunke, pri katerih se posamezni deli poslopij z različno hitrostjo močno vzdigujejo. Da bi se dosegla absolutna varnost, je tukaj treba železnega ali pa lesenega ogrodja, kateri se seveda potem skrbno s kamenjem pokrije. Tudi bi se lahko gradile širši železne hiše do treh nadstropij. Vsi deli, ki kaj nosijo, naj bi bili od železa. Napravili naj bi se stropi iz brunov ali pa lahko obokani z opeko na železne traverze.

Ker smo stoletja vajeni zidanih hiš, bi se tudi železnim poslopjem na zunaj moral dati vid, kakor bi bilo iz kamnja. Bati se ni, da bi poslopje iz železa bilo po zimi premrzlo, po letu prevroče, ker se notri lahko oblože s slabimi vodili gorkote. Posebno gipsov beton jako slabo vodi gorkoto. Zunaj bi se poslopje ometalo z malto ali pa prevlako z betonom, ali pa obložilo z marmorjem. Lahki profili iz marmorja se jako lepo vidijo. V Novem Jorku imajo po pet- in šestnastropne hiše iz samega železa, ki so zunaj zakrite z marmorjem. Seveda arhitektura bi se morala nekoliko premeniti, ker drugo gradivo zahteva drugačno grajenje.

Kakšne druge stavbe bi se popolnoma zadoščale, on ne ve. Idejal proti potresu varnega poslopja je hiša iz hlodov ali sploh svobodnostoječe poslopje iz elastičnega materijala. Zidanju železnih hiš dela ovire stavbeni red, ki predpisuje debelost sten v taki razmeri, da se pri železu ne dajo izvesti. On dela sedaj načrt železne hiše, varne proti ognju in potresu.

Bollè pa misli, da tudi po sedANJI sistemi brez napak zgrajene hiše dajo veliko varnost in se bodo najbrž ta sistema ohranila. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Taki kraljevi darovi v jednom letu in v jedni državi niso posamezni v Ameriki. Tako je nedavno novojorški veliki strojar Fairweather zapustil svoje premoženje blizu 2 milijona dolarjev v korist učnih zavodov novojorške države. Ta oporoka je vzbudila občno začudenje ne po visokosti svote, temveč zaradi tega, ker je pokojnik živel v najboljših odnošajih z ženo in otroki in v svojem življenji ni bil baš radodaren — in je svojim otrokom zapustil v primeri z ono le neznatno svoto, „zadosti, da zamorejo živeti“ — enough to start with — kakor se je sam izjavil v oporoki. Otroci so brez ugovora se pokorili željam očetovim in se odločili od bogastva.

Za tajnikovim poročilom sledi razlaganje šolskih zakonov države Massachusetts z vsemi poznejšimi dopolnili in premenami ter komentarji sestavljalcev, potem pa letna

poročila vseh specialnih agentov, katerih vsak ima določen okrog in svoje področje za preiskovanje in opazovanje raznih strani šolstva. Pomanjkanje prostora ne dopušča, da bi kaj iz njih poročal, da si popolnoma zaslužujejo in se z obžalovanjem ločim od poročila opozorivši čitatelje na to, da ima država Massachusetts samo 2,238.043 prebivalcev obojega spola na ozemlju 8.040 štirjaških angleških milj in se po klimatiških zemskih razmerah jedva dosti loči od moskovske in sosednjih gubernij.

Od poročil posameznih držav prehajam k poročilu zveznega urada za narodno izobraženje Zjedinjenih držav, katerega delovanje omejuje se na statistiko, in če tudi so številke utrudljive, vendar ne morem kaj, da bi ne navedil nekaterih, ker so jako poučne.

Na 62,622.250 prebivalcev Zjedinjenih držav po popisovanji 1890. leta uštevši zamorce, indijance, Kitajce in divjake, se je v tem letu izdalo za narodno šolstvo (izključivši višje šole) vsega 140,277.484 dolarjev, ali 224 dolarjev na vsacega prebivalca.

V Južni Karolini se je izdalo za ljudske šole na vsacega prebivalstva 0.41, v Severni Karolini 0.44, v Georgii 0.53, v Alabami 0.57, v Južni Dakoti 3.65, v Massachusettsu 3.70, v Kolorodu 4.08, in v Kaliforniji 4.29 dolarjev. Južne in južno zapadne države so izdale povprek 0.96, države Nove Anglije in severnega vzhoda 2.76, država osrednega severja 2.81 in zapadne države 3.35 dolarjev na vsacega prebivalca.

Prehajajoč potem k višjim učnim zavodom, ki se vzdržujejo na drž. stroške, nahajamo, da jih v vseh Zjedinjenih državah 415 s 7918 profesorji in 118.581 učenci, in da ti zavodi imajo na 146,965.144 dolarjev cenjenega premoženja, mej temi 74,070.415 v vrednostnih papirjih, in da so leta 1890. imeli od tega premoženja 10,801.918 dolarjev premoženja, in da so prostovoljna darila za te zavode v tem letu znašala 6,006.474 dolarjev in da je v njih knjižnicah bilo 4,152.053 zvezkov. Mej vseučilišči je največ dijakov imelo vseučilišče v Harwardu v državi Massachusetts z 2.660 dijaki, potem vseučilišče michiganske države z 2640 dijaki, 15 vseučilišč je imelo tisoč in več dijakov, 45 pa od 500 do 1000. (Dalje sledi.)

Novice.

— Presvitli cesar se bo baje na povratku iz Pulja, kamor gre k blagoslovljenju nove oklopnice dne 8. ali 9. maja t. l. ustavil za kratek čas v Ljubljani, da se sam prepriča o grozni nesreči potresa.

— Minister notranjih zadev marki Baquehem mudi se ta dva dni v Ljubljani, da si osobno pogleda škodo provzročeno po potresu.

— Pomoč. Minister notranjih zadev Nj. Prevzvišenost gosp. marki Bacquehem je odredil splošno nabiranje darov v vseh totranskih kronovinah in deželah, razun Kranjske, v korist prebivalcem iz Kranjske, prizadetim vsled potresa. — Prevzvišeni knez in škof ljubljanski obrnil se je s posebno okrožnico do duhovništva ljubljanske škofije, v kateri opozarja vse one, katerim je prizanesel potres, da ponesrečencem po

Anton Lercher, Ivan Lužar, vitez Mauthner, Vincencij vitez Miller-Aichholz, dr. G. Marschall, A. Muhr, Edvard pl. Mollenbruck-Musil, Feliks Nitsch, Anton grof Pace, Henrik Penn, V. Pfeifer, dr. Miroslav Ploj, o. Alojzij Pollak, Benjamin baron Possaner, Fr. Povše, dr. A. Primožič, Jakob Pukl, Fr. Robič, dr. Viktor Russ, dr. Otto Schack, Julij Schmid, Filip vitez Schoeller, R. Schneider, Edvard pl. Schrey, dr. K. Seshun, Josip Sturm, Alojzij Šubic, Fr. Šuklje, Josip Stritar, Theodor vitez Taussig, Anton Tschop, Albin Tuschek, dr. Edvard Urbantschitsch, dr. Viktor Urbantschitsch, Franc Višnikar, Ernst knez Windischgraetz, Hugon knez Windischgraetz, Robert knez Windischgraetz, J. Winternitz.

Dunajski pomočni odbor bode deloval v sporazumljenju s pomočnim odborom, kateri se je osnoval tudi za Ljubljano in okolico, in kateremu je častni načelnik dež. predsednik baron Hein. Ljubljanski odbor bode dunajskega zlasti preskrboval z raznimi potrebnimi pojasnili. Skrbeti bode mej drugim moral, da svet kolikor je mogoče izve resnični položaj na Kranjskem. Časopisi so v tem oziru zares veliko storili, a časopisi tudi ne zmorejo vsega. Treba je pa, da se stan prebivalstva naše dežele pokaže v pravi luči. Nekateri namreč niti prav verjeti ne morejo, kako velika nesreča, da je zadela Ljubljano.

Dunajski pomočni odbor je že začel z vspehom svojo akcijo. Došlo mu je že na Dunaji okrog 50.000 gld. raznih darov. Gotovo je ta svota znatna, a žal, da moramo reči, da ž njo bode odpravljena še le mali del velike bede, ki vlada sedaj pri nas. Ker je pa to le začetek in bodo tudi gotovo druga mesta posnemala vzgled avstrijske prestolnice, nam ni treba obupati, temveč le pogumno zrijmo v bodočnost, kajti iz sedanjih razvalin se bode povzdignila nova lepša Ljubljana.

Politični pregled.

Koalicija. — Razmere mej koaliranimi strankami niso več posebno prijateljske. To se je videlo te dni v odseku za volilno reformo. Voliti se je imel namesto barona Dipaulija jeden član v pododsek. Volitev se pa ni mogla izvršiti, ker so opozicija in pa nemški konservativci nalašč pred volitvijo odšli in odsek ni bil več sklepčen. Konservativci so se torej odklečno postavili proti liberalcem in Poljakom. Govori se, da se je večina Hohenwartovega kluba pismeno zavezala, da ne bode glasovala za nobeno volilno reformo, po kateri bi se pravice sedanjim volilcem kako prikrajšale. S tem je pa volilna reforma že tako rekoč pokopana, ž njo pa tudi koalicija.

Imuniteta čeških govorov v državnem zboru.

— Znano je, da se govori v češčini ne stenografirajo, ker ni preskrbljeno za češke stenografe. Državna pravdnitva pa konfiskujejo časopise, kateri objavijo take govore, češ, da se ne more vedeti, če se je dotični govor zares tako govoril. Pri sodišči ne pomaga noben ugovor proti konfiskaciji, naj tudi dotični poslanec sam priča, da je tako govoril. Mladočeh Pacak je te dni zaradi tega stavil v državnem zboru nujni predlog, da naj vlada prouzroči razsodbo najvišjega sodišča, če za take govore tudi velja imuniteta. Koalicijska večina je nujnost odklonila in s tem je ta predlog za zmiraj pokopan.

Cerkvena reforma na Hrvatskem. — Madjari so jeli delati na to, da se tudi na Hrvatskem vpelje civilni zakon. Po madjarskih časopisih so se začeli objavljati dopisi iz Hr-

vatske, ki so pa najbrž skovani v Budimpešti, da je neobhodno potrebno, da tudi Hrvatje začno s cerkvenimi reformami. To je po mnenju dopisnikov potrebno že zaradi odnošajev ogerskih državljanov na Hrvatskem. Pač čudna logika. Zaradi nekaterih Madjarov na Hrvatskem naj bi se začejalo vso deželo vznemirjati. Če Madjarom razmere na Hrvatskem ne ugaajo, naj jo pa zapuste. Žaloval za njimi ne bode nikdo. Madjari so pa vajeni že ravnati s Hrvatsko, kakor bi res bila njih provincija.

Ogerska v finančni zadregi. — Na Ogorskem so se nakrat ponižali dohodki direktnih še bolj pa od indirektnih davkov in železnic. Povsod v deželi se vidi velik narodnogospodarski propad. Vlada hoče sedaj začeti štediti, da se izogne primanjkljaju. Posebno pri sestavljanju budžeta za bodoče leto bode vladi treba največje previdnosti. Zdi se pa nam, da so ugodni državni proračuni poslednjih let bili le bolj navidezni, in se to sedaj maščeje.

Anglija in Vatikan. — Papež Leo XIII je izdal na angleški narod okrožnico, v kateri zagovarja zjedinenje anglikanske cerkve s katoliško. Okrožnica je prav obsežna; ton je blag in oprezen, vsaka reč premišljena. Glavar katoliške cerkve govori kot velikoumen diplomat. Papež posebno hvali Angleže zaradi njihovega strogega nedeljskega počitka in spoštovanja sv. pisma. On ne pozivlje naravnost angleških protestantov, da prestopijo h katoličanstvu, temveč opominja angleške katoličane, da molijo za spreobrnjenje svojih protestantovskih sorjakov. Papež priznava, da ni lahka naloga dovesti angleške protestante h katoličanstvu, toda težave niso tolike, da bi oslabela eneržija angleških katolikov. Na koncu pozivlje Leo XIII. blagoslov božji na celi angleški narod.

Obrtnija.

Stavbe po potresu.

(Dalje.)

Arhitekt Königsberg pravi, da bi proti potresu bile najboljše železne konstrukcije, ali to bi bil prevelik prevrat v arhitekturi. Vprašanje, da bi namestili kamnito arhitekturo, z železno je bolj akademičnega, kakor praktičnega značaja. Seveda se nikomur ne more braniti, da zgradi iz železa hišo popolnoma varno proti potresu. Da bi bila taka hiša po letu prevroča, po zimi premrzla, tega se pa ni bati, ker se znotraj lahko prevleče s slabimi vodili, kakor mavčevim cementom, zunaj pa s kamenjem. Popolno varnost proti potresu dajo le železne hiše, ali pa hiše iz lesenih hlodov. Tako grajenje bi pa strašno premenilo hiše naših mest, kajti nakrat bi zavrgli tradicije, ki so se v tisočletjih vživele. Sicer se pa tudi po stari stavbeni sistemi da doseči neka varnost proti potresom.

V Zagrebu se je pred potresom precej drugače zidalo, kakor se zida sedaj. Poprej se zgradbe niso dovolj skrbno napravljale. Zaradi tega so tedaj pokale stopnice, oboki in zidovi. Hiše, ki so zidane poslednjih petnajst let, so se pa že zidale z ozirom na nevarnost proti potresu. Sedaj se pri novih zgradbah dobro premisli, kje naj se postavi kak nov steber, kje napravi kaka železna vez. Posebno se ne sme štediti z železnimi vezmi, napravijo naj se, kjer je le moč. On misli, da bi v Za-

grebu se ne podrle nobene stopnice, in noben zid pri hišah zgrajenih poslednjih petnajst let. Koliko drugače se zida v Zagrebu kakor drugod, je vidno iz tega, da sta za novo narodno gledališče sprva po dunajskem vzorcu določila Fellner in Helner 1500 kilogramov železnih vezij, pozneje se je pa množina po zagrebških razmerah povečala na 40.000 kilogramov. Napačno je mnenje nekaterih ljudij, da so boljši stari oboki, kakor novi na traverzah. V Zagrebu bi zadnji potres gotovo bil mnogo več škode napravil, da imajo še take hiše, kot so jih imeli pred 15 leti. V Ljubljani bi pa potres ne bil napravil toliko škode, da imajo tako zgrajene hiše, kot jih imamo v Zagrebu.

Arhitekt Kondrad misli, da se je zadnji čas pri grajenju hiš prav zadosti oziralo na potrese. Tla za grajenje v Zagrebu niso ugodna, a so elastična in mehka, kar pomanjšuje protisunke in so katastrofe pri sedanjih konstrukcijah hiš skoro izključene. V Zagrebu zidajo le skušeni stavbarji, ki gledajo, da se dobro zida.

Sten in zidov ne gre debelejših zidati, kajti debelejšim zidovom zaradi njih neupogljivosti še bolj škoduje potres, in se včasih poslopje zruši baš zaradi predebelih zidov. V Ljubljani so baš hiše z debelimi zidovi najhuje poškodovane. (Dalje sledi.)

Kmetijstvo.

Naznanilo in razglas.

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične 1. dne julija 1895 leta.

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanju živine in mesa. Kdor želi vzprejet biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

1. s spričevalom, da se je pri kakem kovači izučil za kovaškega pomočnika;
2. z domovinskim listom;
3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in
4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendije po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštenem vedenju, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. decembra glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca decembra 1895 leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih boleznij, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mescvnihi, zatorej naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Ivan Murnik,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,

začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. junija t. l., in sicer: 27. junija skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole, 28. junija pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri hočejo delati to skušnjo, naj se oglase pri podpisnem vodstvu do 15. dne junija t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 1. maja 1895.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

VII.

(Dalje.)

Južne države so daleč zadej v narodnem izobraženju. Četudi imajo južne države nad tretjino vsega prebivalstva, vendar nimajo niti četrtno vseh dijakov, in za šolo izdajo jedno šestino, kajti vsak dijak stane manj kakor na severu, a seveda se to dosega v škodo pouku.

Name so šole, učitelji in šolska poslopja napravili najboljši vtis. Šolske zgradbe so najlepše in največje zgradbe po mestih. Pa vsaj sem v enem prejšnjih poglavjih govoril o tem. Tukaj le pristavljam, da imajo države posebne stavbene komisije, katere vodijo stavbe, izučujejo načrte, razpisujejo nagrade za razrešenje raznih podrobnostij itd.

Lahko rečem, da nikjer tako ne gledajo na kurjavo, prezračenje, ugodne prostore, in zlasti na šolsko upravo in učna sredstva kakor v Ameriki. Večkrat sem našel v gozdih floridskih, v dakotskih prerijah in arizonskih puštinjah najnovejšo in najdražjo šolsko opremo, a podobnih učnih sredstev jaz pa nisem nikdar imel, če tudi sem hodil v jedno prvih peterburških gimnazij.

VIII.

Ni še trideset let tega, ko so vzhodne države severoameriške zveze bile popolnoma odločene od tihomorskega obrežja. Potovanje po suhem čez Veliko puščavo

Cesar mu je odgovoril: „Strmim nad velikostjo nesreče; kar sem videl, veliko presega to, česar sem pričakoval. Bodite prepričani, da vse storim, kar morem, da dobita mesto in dežela izdatno pomoč!“

Te besede vladarjeve so gorak in svetel žarek novega upanja nesrečnega prebivalstva. Po tej tolažbi iz cesarskih ust, trdno upamo, da bode moč obnoviti zopet Ljubljano, središče Slovenije, da bodo v malo letih izbrisani vsi sledovi potresa, da se bode lepše razvijala, nego se je dosedaj.

Politični pregled.

Koalicija v nevarnosti. — Poslednje dni časopisi raznih političnih barv jako mnogo pišejo o bližajči se ministerski krizi. Zatrjuje se, da bode sedanje ministerstvo obstalo še samo dva meseca. Največja nevarnost za ministerstvo je znan Dipaulijev predlog glede volilne pravice petakarjev. Če se ta predlog zavrže, bodo iz koalicije izstopili konservativci, če bode pa vsprejet, pa izstopijo liberalci. V obeh slučajih se torej razbije koalicija. V Hohenwartovem klubu je zaradi tega že popolen razkol. Večina je za Dipaulijev predlog, češki veleposestniki z grofom Hohenwartom vred pa mislijo, da ni vredno zaradi petakarjev spravljati v nevarnost koalicije. Ta klub se torej razbije in se jeden njegov del pridruži naravnost nemškemu liberalcem. Naslednik kneza Windischgrätzja pa baje ne bode grof Thun, temveč grof Badeni, sedanjemu namestniku gališki. Za grofa Thuna nič posebno ne marajo Poljaki.

Volilna reforma. — Po dolgem cincanju je pododsek za volilno reformo se vendar sporazumel za glavna načela volilne reforme. Na podlagi teh načel bode sedaj vlada izdelala načrt novega državnoborskega volilnega reda. Seveda s tem sporazumljenjem še ni ničesa storjenega, ker v odseku in v zbornici ni potrebna večina zagotovljena. Vlada je le s takim postopanjem hotela vsa odgovornost izvreči na parlament. Za načela, za katera se je izrekel pododsek, ni ona odgovorna.

Demonstracija za občno volilno pravico. — Dne 1. maja so na Dunaji in v nekaterih drugih mestih priredili delavci veliko demonstracijo za občno volilno pravico. Mimo parlamenta je šlo nad 100.000 delavcev v najlepšem redu in klicalo: „Proč z zastopstvom interesov!“ „Na dan z občno volilno pravico!“ Tako impozantne demonstracije dosedaj še ni videl Dunaj. Napravila je gotovo nekaj vtisa na parlamentarce. Med demonstranti je pa bilo tudi več inteligence. Ta velika demonstracija je očitno pokazala, da se delavci zavedajo svojih pravic, da je torej povse od več skrb, da bi delavci volilne pravice se posluževati ne znali v svojo korist. Sedanjim parlamentarnim strankam pač ta demonstracija ni všeč, ker jih že spominja, da se približuje čas, ko se bodo morali umakniti pravim ljudskim zastopnikom.

Nemškopoljska večina. — Poslednji čas konservativni listi prete z izstopom konservativnih poslancev iz koalicije. Poleg tega pa pišejo o bodoči večini iz Poljakov in nemških liberalcev. Konservativni listi sicer trde, da bi tako večina ne mogla dolgo obstati, na drugi strani jo pa vendar slikajo v kaj črnih barvah. Dosedaj so z večino iz Poljakov in nemških liberalcev vselej strašili konservativni listi, ako so volilci jeli opominjati poslance, da naj izstopijo iz koalicije. Nam se dozdeva, da sedaj vse to pisanje o poljskonemški večini jednak namen. Konservativci ne marajo izstopiti iz koalicije in zatorej njih listi s pisarjenjem o poljskonemški liberalnej večini pripravljajo volilce na to, da spoznajo, da je bolje, če konservativci ostanejo v koaliciji, naj tudi propade Dipaulijev predlog. Mi namreč nič prav ne verjamemo, da bi vsi tisti konservativni poslanci zares izstopili iz koalicije z

Dipaulijem, kateri sedaj o tem govore. Na marsikaterega ima Hohenwart več upliva nego Dipauli.

Bolgarija in Rusija. — Bolgarski narod želeč sprave z Rusijo, je uvidel, da vlada v tem oziru ne stori ničesar in je sklenil baje poslati posebno deputacijo v Peterburg, da poskusi doseči spravo z Rusijo. V deputaciji, katero bo vodil metropolit Klement bo po eden član iz vsacega okraja. Da vladi oziroma knezu ni po volji nameravno potovanje v Peterburg, je umevno. Princ Ferdinand je namreč celo v skrbeh, da se ne bi za njegovim hrbtom sklenila sprava pod tem pogojem, da njega odslovijo iz Bolgarske.

Grško. — Na Grškem završile so se minole dni volitve v poslansko zbornico grško. Zmagala je vladna stranka Delyanis-eva. Vlada je močno pritiskala na volilce, vsled česar je morala nasprotna Trikapisova stranka, ki je imela prej večino, propasti. Vladnih glasov šteje sedaj zbornica 140, dočim je vseh opozicijonalcev, če bi bili edini, le 68. S tem, da je vlada to-li sijajno prodrla, pa še ni rečeno, da bo imela lahko stališče in da ji je zagotovljeno dolgo in lahko vladanje. Slabe finančne razmere v Grški ne bodo dale novi vladi dolgega gospodovanja. Denarne razmere na Grškem so pač sila žalostne. Porabe velike, posebno za plačevanje dolgov, virov za nove dohodke pa ni. Kakor je vlada prisilila si zmago, ni verjetno, da bi si pribojevala v teh slabih finančnih razmerah lahko in plodovito vladanje.

Azija. — Dasi je mir mej Japonsko in Kitajsko sklenjen, vendar so razmere ondi sedaj še bolj zamotane nego prej. Evropske velevalti Rusija, Francija in Nemčija čutijo se vsled previsokih zahtev Japonske prikrajšani v svojih pravicah, ker se vendar boje prevelikega vpliva Japoncev v vzhodni Aziji. Posebno Rusija neče, da bi bila odvisna od Japonske in hoče imeti proste roke na Vzhodu. Rusija gradila bo kakor znano sibirsko železnico in za to si hoče sedaj pridobiti na Vzhodu ugodnostij. Poroča se, da hoče Kitajska, da ustreže Rusiji in se tako izogne nadaljnim sitnostim, odstopiti tej nekaj ozemlja. Da bodo potem tudi druge velevalti evropske hotele kaj imeti, je umevno. Druga poročila zopet pravijo, da je Japonska pripravljena nekoliko odnehati od svojih prvotno stavljenih pogojev, da tako ustreže Rusiji, Franciji in Nemčiji, ki ugovarjajo mirovnim pogodbam. Tako se pletejo vse navskriž razmere v vzhodni Aziji. Edno je gotovo, da tem zmedarijam ne bo še kmalu konec in bo trebalo še precej časa, da se zadovoljijo vsi tam prizadeti faktorji.

Obrtnija.

Stavbe po potresu.

(Konec.)

Popolnoma vse jedno je, če se pri grajenju rabijo železne ali pa lesene traverze. Les je sicer bolj prožen, a železo je pa trdnješe in se ne poškoduje, če se tudi hudo potrese. Za zidanje je zaradi prožnosti priporočati žgano opeko in kot vezilo cement ali pa apno.

Glede visokosti hiš še strokovnjaki niso jedini. V Ljubljani so nekatere visoke hiše ostale nepoškodovane, nizke so pa razrušene. Sploh pride bolj na zidave, kakor na visokost.

Pri stopnicah se sedaj v Zagrebu rabi dvovrstni sistem, poprej navadne zavite stopnjice so se opustile. Stopnjice pokladajo se na traverze, ali pa podzidavajo.

Za ostrešje priporoča se les, kakor je navaden v Zagrebu. Les je prožen in se da dobro zvezati. Za

streho je najboljša navadna opeka. Ta opeka je prožna in lahko gibljiva in je torej nevarnost manjša. Kamnite plošče so pretrde in premalo prožne. Ostrešje se ne sme pretrdno zvezati z zidom in pustiti kolikor je mogoče prosto.

Proti podirajočim dimnikom je le malo sredstev. Dimniki ne smejo biti previsoki in se ne smejo pretrdno zvezati z streho. Svobodno stoječi dimnik je boljši, kakor v zidu tičoč. Leta 1880. se v Krešičevi vili niso poškodovali po 12 metrov visoko svobodno stoječi dimniki. Taki dimniki se zelo majejo, a hitro dobe ravnotežje, ako ni nobenega upora. Da dimniki ne padejo s streh, zadoščajo navadna snežna lovila, če se naredè trdnejša in gostejša.

Sploh je pri grajenji treba gledati na prožnost gradiva, da se hiše lahko majejo in protisunki potem niso prehudi.

Arhitekt Pilar se je tudi izrazil, da se v Zagrebu od velicega potresa sem dovolj gleda pri zidanji hiš na to, da bodo trdne pri potresu. To se je videlo pri zadnjem potresu, ko se ni skoro nobena hiša poškodovala, dasi se je precej močno treslo. Posebno se gleda na napravo stopnic. Stopnice ne stoje več prosto, temveč so na travverzah ali pa podzidane. Zavite stopnjice so se popolnoma opustile. Za zidanje se rabi dosti vezij, da je grajenje trdneje. Dobro bi bilo, da bi se mesto malte rabil asfalt, a na to ni misliti, ker bi bilo predrago.

Debelih zidov ni delati, ker rajši razpokajo. Boljše bi bile dvojne železne konstrukcije, če bi ne bile predrage. Za stropne so najboljši leseni tramovi, ker železne travverze niso tako trdne. Rezani kamen je najboljša stavbeno gradivo, ker se da dobro vezati. Za vezilo naj se rabi cement ali apno. Previsoke hiše se rade poškodujejo pri potresu. Nad dve nadstropij naj se nikar ne zida.

Za ostrešje se v Zagrebu splošno rabi les in se mu glede na potres ne da nič oporekati. Za kritje naj se rabijo ploče, ali pa lesni cement.

Da bi dimniki ne pali s streh ob potresu, proti temu se pa dosti storiti ne da. Nekoliko že pomaga, če se zidajo nižji dimniki ali pa z železnimi lemezi pritrdijo na strešno zidovje.

Arhitekt Kuno Waidmann se je izjavil, da so različne škode, ki jih napravi potres na poslopih. Navpični sunek je vsekako mnogo nevarnejši, kot valovito gibanje. Posebno v nevarnosti so vrhovne zgradbe, dimniki, zvoniki, slemena itd., ker prišedši iz vodoravne lege zgube ravnotežje in se prekucnejo. Zgradbe se pretresajo v temeljih. Pri valovitem gibanju se zgradba v vseh delih poškoduje, a ne hudo. Stropi razpokajo na žlebičih, oknini in durini oboki in oboki dobe razpoke in tem večje, čim manj se je rabilo vezij. V vseh slučajih, je nevarnost tem večja, čim višja je zgradba. V pritličnih hišah je mnogo varnejše, kakor v petnadstropnih.

Če sedanje zidanje popolnoma zadošča glede potresov, se ne ve. Sploh se ne more vse storiti proti potresu, ker se ne ve, kako bode močen. Le lesene hiše

bi bile popolnoma varne proti potresu, a take hiše niso za mesto. Lahko se pa gleda pri grajenji hiš na to, da se nevarnost potresov jako pomanjša. Posebno je treba gledati na dober temelj, ki naj se hidravlično napravi dovolj širok in globok. Tudi drugo zidanje naj se dobro izvrši in porabi dosti podolžnih in poprečnih vezij. Omeniti je, da opeka vselej ni taka, kot bi morala biti. Illova večkrat ne prezimi in se tudi dovolj ne izbere, in prelom take opeke ni gladek. Sploh se mora gledati na gradivo, zlasti na pesek. Če se bode na vse gledalo, pa bodo zgradbe precej varne proti potresu.

Sedaj ko smo navedli mnenja raznih stavbarjev, kako naj se gradi, da bodo stavbe varne proti potresom, omeniti moramo še jedno stvar. Velika neprilичnost pa tudi nevarnost ob potresu in ognju je, da se pri javnih in zasebnih prostorih vrata notri, namesto na zunaj odpirajo. Posebno v cerkvah bi se zaradi tega lahko pripetila velika nesreča, ker bi v gneči ljudje vrat niti odpreti ne mogli. Na to naj bi se pri novih stavbah tudi oziralo.

Preosnova davkov.

Preosnova davkov se tiče le direktnih davkov, to je kmetijskega, hišnega, pridobitninskega in dohodninskega davka. Indirektni davki ostanejo nespremenjeni. Pred vsem se odpravijo sedaj veljavni pridobninski in dohodninski davek in se zamenita z novimi davki, ki bodo pravičnejše razdeljevali bremena.

Vpeljali se bodo splošni pridobninski davek, pridobninskih davek deinskih družeb in sploh vseh podjetij, katera morajo po zakonu javne račune predlagati, potem rentni davek, davek od plač in progresivni dohodninski davek. Poslednji davek se plačuje od čistega dohodka, dočim se sedanji davki plačujejo od kosmatega dohodka, brez ozira na stroške, obresti za dolgove itd.

Sedanji pridobninski davek je že zastaran. Izvira že iz leta 1812. Po tedaj izdanem patentu se ločijo štiri obrtne vrste: 1.) tovarnarji; 2.) trgovci s posebnim oddelkom za veletrgovce; 3.) umetnija in obrt všteti kramarje in krošnjarje; 4.) službeni obrt s pododdelki: a) poduk, b) posredovalstvo, c) prevažanje ljudi in blaga.

Pri tovarnah in veletrgovinah se ni na to oziralo, če so v velicah mestih ali malih krajih, pri družih obrtih so se pa vpeljale posebne tarife. 1.) za Dunaj z okolico; 2.) za Bolzanj, Brno, Gradec, Inomost, Levov, Linc, Ljubljano, Prago, Trident in Zader; 3.) za kraje s 4000 in več prebivalci; 4.) za kraje s 1000 do 4000; in 5.) za kraje pod 1000 prebivalcev. Redni pridobninski davek se začneja z 2 gld. 10 kr., na Tirolskem s 1 gld. 5 kr. in povišuje do 1575 gld. K rednemu davku prišteje se leto 1859. vpeljana vojna priklada, pozneje so se pa vpeljale še druge priklade, tako da se je ta davek ž njimi skoro podvojil. Ta davek se plačuje za pol leta naprej.